

Enskild motion

Motion till riksdagen 2016/17:1928

av **Finn Bengtsson (M)**

Demokratisk förstärkning – på kort och lång sikt

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett arbete för en demokratisk förstärkning inom det rådande systemet och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

I Sverige togs det senaste genomgripande steget för en demokratisk utveckling för ungefär ett sekel sedan. Då infördes allmän rösträtt och en parlamentarism utan monarkins politiska makt tillskapades. Sedan dess har inga större förändringar i syfte att försvara och påtagligt stärka demokratin gjorts, trots att en ständigt föränderlig värld kräver en sådan vaksamhet av varje demokratisk land och Sverige utgör här inget undantag.

Riksdagen – Sveriges parlament – tillhör medborgarna. Det är medborgarna som äger riksdagen och det är medborgarna som är uppdragsgivare. Ingen annan. Inte partierna, inte regeringen. Riksdagen är medborgarnas och riksdagens ledamöter ska företräda sina väljare och därmed aldrig under tvång och mot den egna viljan, vare sig denna skulle ske formellt eller ta sig uttryck genom otillbörlig påverkan underställa sig parti eller regering under verkställandet av sina uppdrag. Riksdagens ledamöter är ”valda ombud för Sveriges folk”. Det är därför viktigt att alla ledamöter tjänstgör i riksdagen på samma villkor.

Men den offentliga makten har genom alltmer toppstyrda politiska organisationer skapat ”partieliter” som successivt urholkat makten för de folkvalda. För ledamöter tillhörande partier i regeringsställning har det faktum att regeringen är underställd riksdagen spegelvänts. I praktiken är det regeringen som är överställd riksdagen. Med idéer från partieliterna, som exempelvis den så kallade Decemberöverenskommelsen, har även detta förhållande smugit sig in i partier i opposition även om en svag minoritetsregering föreligger som är fallet idag. Detta är ett oacceptabelt förhållande, och jag ser därför många möjligheter, både på kort och på lång sikt, att stärka den svenska valmanskårens rättigheter och parlamentarismens goda idé enligt grundlagens intentioner.

Förslagen på kort sikt inom ramen för den rådande ordningen fokuserar i första hand på förslag till ökad maktindelning och ökat genuint inslag för folkstyret. Då måste såväl de enskilda partiernas som riksdagsgruppernas funktionssätt förändras. På längre sikt handlar det om att se över de konstitutionella ramarna, vilket kommer att kräva grundlagsändringar. Men sammantaget leder sådana förslag till förändringar att vi kan överföra politisk makt från partielitens fräse idag till väljarna i morgon, även under mellanvalsperioderna.

Motivering

Jag föreslår i denna ambition att några förändringar som bör övervägas och som kan ske inom befintlig struktur utan krav på grundlagsändringar. Tillsammans skulle dessa förändringar stärka riksdagens, de folkvaldas och partimedlemmarnas makt.

Ett offentligt partistöd har ansetts vara av stor vikt för demokratin. Detta för att det ger de politiska partierna likvärdiga ekonomiska förutsättningar och en möjlighet att verka på lång sikt utan att vara helt beroende av olika och osäkra bidragsgivare. Stödet från staten och riksdagen är idag den största inkomstkällan för partier på riksnivå. Men de skattemedel som på så vis utgår som stöd till politisk verksamhet har varit en återkommande fråga i form av hur detta ska utformas. Utgångspunkten i denna diskussion bör vara hur stödet får en så demokratisk förankring som det rätteligen ska åtnjuta. Senast har frågan aktualiserats i 2014 års Demokratiutredning (SOU 2016:5 "Låt fler forma framtiden!"), där det framgår att utredningen föreslår en översyn av partistödet för att bland annat säkerställa en åtskillnad mellan det stöd som avser partiarbete och det som avser riksdagsarbete. Idag är detta stöd i huvudsak inriktat på att förvaltas av partkanslierna i riksdagen och centralt i partiorganisationen och därför alltför långt borta från de enskilda folkvalda riksdagsledamöterna och de lokala partiorganisationerna och deras medlemmar. Jag välkomnar därför den översyn av partistödets utformning som Demokratiutredningen föreslår och önskar att utskottet med bifall till denna motion ger regeringen det tillkänna.

Jag föreslår vidare att följande konkreta åtgärder övervägs i linje med en sådan översyn:

Tidigare har partistöd utgått från medlemsantal. Numera baserar sig detta på valresultat. Detta är mycket olyckligt för själva kärnan i politiken. Partierna får inte rätt incitament till att bygga upp en medlemstung organisation med stort medlemsinflytande för politikens innehåll och utformning. Det lönar sig helt enkelt inte ekonomiskt. Men det gör det däremot om man syftar till att röstmaximera i ett val, oavsett om politiken från partiet riskerar att bli opportunistisk istället för idéburen inför väljarna. Jag föreslår därför att lagen ses över för att finna en lämplig mix mellan partiets förmåga att vinna val och vinna medlemmar. I samband med en sådan översyn bör även kravet på öppen redovisning av partiernas ekonomi skärpas så att denna i princip blir transparent för var och en skattebetalare ner till sista kronan. Den lag som bör ses över mot denna bakgrund är lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier.

Riksdagens partigrupper får ekonomiskt stöd för politiska sekreterare åt riksdagens ledamöter samt riksdagsledamöternas utrikes resor. Stödet regleras i lag och för anställning av politiska sekreterare är det för närvarande 59 300 kronor per månad och sekreterare. Partierna är berättigade till en sekreterare per mandat, men resursen följer inte naturligt varje enskilt mandat. Partierna har eget arbetsgivaransvar för de politiska sekreterarna och beloppet disponeras självständigt av partierna.

Den rådande ordningen har lett till att partiernas kanslier långt vidare än de enskilda riksdagsledamöterna förfogar över och fördelar dessa resurser olika bland ledamöterna. Detta är i sig olyckligt, då varje mandat i riksdagen ska betraktas som likvärdigt och ha likvärdiga förutsättningar för att arbeta och agera. Vill partierna göra andra prioriteringar till de ledamöter som representerar partiet, så bör det göras med andra resurser än de som med skattemedel är avsatta för detta. Jag föreslår därför att man bör överväga att låta varje enskilt mandat som grundprincip ha en sekreteraresurs att tillgå. Att arbetsgivaransvaret för detta tillhör riksdagsförvaltningen och inte partikanslierna, men att ledamöterna i samråd med partiet de företräder föreslår vilka personer som politiska sekreterare som Riksdagsförvaltningen bör anställa. Den lag som bör ses över i detta syfte är lag (1999:1209) om stöd till riksdagsledamöternas och partigruppernas arbete i riksdagen.

Överväg att låta det statliga partistödet gå till de lokala istället för till de centrala partiorganisationerna, tvärtom mot hur systemet fördelar resurserna idag alltså. Detta gör att organisationerna som medlemmarna befinner sig i får makten i en decentraliserad process som kommer att vitalisera det politiska engagemanget. Förmodligen är detta nödvändigt för att motverka den förlust av en miljon medlemmar i de politiska partierna i Sverige som skett sedan 1980. En sådan reform skulle också medföra det goda att alla politiska tjänstemännen kommer närmare medlemsorganisationen genom att de senare i princip övertar arbetsgivaransvaret för de förra. Den lag som bör ses över mot denna bakgrund är lagen (1972:625) om statligt stöd till politiska partier.

I syfte att stärka riksdagsgruppernas makt på bekostnad av partiernas tendens till toppstyrning av de invalda riksdagsledamöterna bör man överväga att författningsreglera riksdagsgrupperna till att utgöra en egen juridisk person. Frågeställningen har varit aktuell i bland annat tidigare utredningar, då denna ordning är den vanliga i flertalet av oss närstående länder i Europa. Dock har inget hänt i denna viktiga fråga för att kunna öka demokratin internt i en partigrupp i riksdagen. I samband med en sådan översyn bör även i denna författning tydliggöras om att ett voteringsförfarande inom partigruppen ska vara det normala för att fastslå en partiåstikt så att denna är transparent förankrad bland ledamöterna. Vidare bör en sådan översyn leda till att ledaren för riksdagsgruppen väljs av ledamöterna i en sluten omröstning. Så är inte fallet idag, utan detta mandat går per automatik till partiledningen att avgöra. Som egen juridisk person får också riksdagsgruppen möjlighet till en bättre demokratisk process för att besluta om exempelvis utnämningar till riksdagens utskott, andra riksdagsorgan samt till positioner i andra organisationer som är förknippade med riksdagsmandatet.

Sammantaget är jag övertygad om att en översyn på ovan nämnda punkter kan stärka riksdagens, de folkvaldas och partimedlemmarnas makt. Detta skulle vara ett välkommet inslag i att inom befintliga ramar för lag- och författningsändringar som riksdagen kan besluta om också stärka demokratin i landet, både på kort men också på längre sikt.

Till stöd för faktainnehållet och som inspiration för denna motion, och för den som vill fördjupa sig ytterligare i de frågeställningar som denna motion lyfter, vill jag hänvisa till tre källor: 1) en rapport 2016-02-18 av riksdagens utredningstjänst (RUT) med Dnr 2016:93, 2) Knapptryckarkompaniet, kap. 11. En konstitution för framtiden (Anne-Marie Pålsson, Atlantis Bokförlag AB, Stockholm, 2011) och en tidigare utredning på uppdrag av riksdagsstyrelsen (2007/08:URF1) utförd av professor Gullan

Gidlund och fil.dr. Anna-Karin Frid med titeln: ”Inflytande över stöd till riksdagsledamöterna och partigruppernas arbete i riksdagen.”

Finn Bengtsson (M)